

Tutkijoita, opettajia, laitoksia

Werner Söderhjelm †

Professori Werner Söderhjelm, Suomen entinen Tukholman ministeri, kuoli 16 p. tammikuuta. Hänessä Suomi on menettänyt yhden etevimmistä merkkimiehistään humanistisen tutkimuksen alalla.

Kun Söderhjelm 1882 oli tullut filosofian kandidaatiksi omistautui hän lähinnä kirjallishistorialliselle tutkimukselle sekä julkaisi 1884, harjoitettuaan Saksassa opintoja Munckerin ja Bernaysin johdolla, väitöskirjan saksalaisesta Holberg-oppilaasta Johann Elias Schlegelistä; saatuaan vielä velmiiksi muutamia pienempiä kirjallishistoriallisia julkaisuja hän 1886 tuli uudemman kirjallisuuden dosentiksi. Hänen opettajansa C. G. Estlander oli kuitenkin neuvonut häntä tekemään itsensä päteväksi opettajanvirkaan nykyaikaisessa filologiassa, joka aine ei silloin vielä ollut lainkaan edustettuna yliopistossamme, sekä erikoisesti suositellut hänelle romaanista filologiaa, joka enemmän kiinnosti Estlanderia kuin saksalaisten. Söderhjelm noudatti Estlanderin neuvoa, jos kohta ei aivan ilman epäilyksiä, sekä harjoitti vuosina 1885—1888 Pariisissa opintoja Gaston Parisin johdolla. Saksassa hän oli perehtynyt saksalaisen tieteen äärimmäiseen tarkkuuteen. Gaston Parisista tuli hänelle mestari, joka osoitti, kuirka oli mahdollista säilyttämällä tämä tarkkuus pitää katse avoimena suurille perspektiiveille ja keskeisille problemeille. Mutta muutenkin Söderhjelm näinä vuosina syventyi ranskalaiseen kulttuuriin tavalla, joka sai ratkaisevan merkityksen hänen tuotannollensa. Sen selvyys ja muotokauneus viehätti Söderhjelmia ja herätti syvästi vastakaikua eräissä puolissa hänen omaa olemustansa. Kautta koko elämänsä hän sitten säilytti lämpimän rakkauden ja suuren ihailun Ranskan kirjallisuutta kohtaan, ja osoittaen sille arvostelussaan mielenkiintoa hän varsinkin yhdeksänkymmentäluvulla ja yhdeksäntoistasataaluvun ensimmäisellä vuosikymmenellä ylläpitä Suomessa vilkasta harrastusta Ranskan runoutta kohtaan. Julkaistuaan muu-

tamia teoksia romaanisen filologian alalta hän tuli 1889 dosentiksi ja 1894 ylim. professoriksi tässä aineessa. Kun sitten germaanisen ja romaanisen filologian varsinainen professorinvirka 1898 perustettiin, tuli hän sen ensimmäiseksi haltijaksi; kun tämä professorinvirka kymmenen vuotta myöhemmin jaettiin, pidätti hän itselleen romaanisen filologian. Söderhjelm tuli täten olemaan se henkilö, joka meidän yliopistossamme laski perustuksen järjestelmällisille uusien kielten tieteellisille opinnoille, ja opettajana tällä alalla hänellä on ollut erinomaisen suuri merkitys sekä oppilaittensa harrastusten herättäjänä ja kehoittajana että ankarain tieteellisten vaatimusten asettajana heidän töillensä.

Pelkkä filologia ei kuitenkaan koskaan voinut hänen sydämes-tänsä karkoittaa harrastusta kirjallisuutta ja kirjallisuushistoriaa kohtaan. Yhdeksänkymmentäluvulla ja yhdeksäntoistasataaluvun alussa saavutti hän kirjallisuusarvostelijana Hufvudstadsbladetissa, Futerpessä ja Arguksessa erinomaisen suuren vaikutuksen. Kotimaisessa sekä ruotsin- että suomenkielisessä kirjallisuudessa oli hänen arvostelullaan hyvin suuri merkitys sekä kirjailijoille että yleisölle niiden ankarain taiteellisten vaatimusten johdosta, jotka hän asetti runoudelle ja joiden kautta hän osaksi vastusti sitä taipu-musta kirjalliseen diletantismiin, joka ajan kaikkia sivistyksellisen pirteyden merkkejä kohtaan osoittaman mieltymyksen suojassa pyrki leviämään, mutta toiselta puolen myöskin antoi todella huomattaville kirjailijoille sen paikan yleisön arvonannossa, joka niille oikeuden mukaisesti kuului. Ulkomaiselle kirjallisuudelle omista-mallaan valveutuneella tarkkaavaisuudella, hän samalla laajensi yleisön henkistä näköpiiriä. Hän palasi nyt myöskin takaisin kirjal-lishistorialliseen julkaisuutoimintaansa, jota hän ei koskaan ollut koko-naan jättänyt. Kaksi vuotta K. A. Tavaststjernan kuoleman jälkeen hän 1900 julkaisi laajan tätä koskevan teoksen, jossa sekä Tavast-stjernan rupous että kahdeksänkymmentä- ja yhdeksänkymmentä-luvun yleinen sivistyksellinen ja kirjallinen tila maassamme tu-levat tarkan käsittelyn alaisiksi. Ja kun Ruotsalaisen Kirjalli-suuden Seura päätti Runebergin syntymän satavuotispäiväksi jul-kaista hänestä elämäkerran, otti Söderhjelm kirjoittaaksensa sen; ensimmäinen osa ilmestyi satavuotispäiväksi 1904 sekä toinen osa kaksi vuotta myöhemmin. Tämä teos on Söderhjelmin huomattavin. Havainnollisin, selkein ja kiintein piirtein hän kuvaa Runebergin persoonallisuutta, tarkasti ja hierosti hän luonnehtii hänen taiteensa ja taustaksi hän antaa elävän ja rikassisältöisen kuvan koko kult-tuurihistoriallisesta tilasta Suomessa Runebergin aikana. Tieteel-

lisessä objektiivisuudessaankin on teos lämpimän isänmaallisen innostuksen läpikäynti, kantaen siten myöskin todistusta siitä ajasta, jolloin se syntyi. Runeberg-tutkimuksessa Söderhjelm teoksella on perustava merkitys, ja se kuva, jonka hän on antanut runoilijasta, tulee epäilemättä oleellisilta kohdiltaan jäämään pysyväiseksi, vaikkapa jatkuva tutkimus voisikin siihen liittää uusia yksityisiä piirteitä ja vivahtuksia. Johtava näkökohta Runeberg-elämäkerrassa oli kuvaus suomalaisen kansallistunteen kehityksestä. Teoksessaan Åboromantiken (1915) Söderhjelm otti tämän kansallistunteen aikaisemman historian Porthanin ja Runebergin välisenä aikana käsittelyn alaiseksi sekä teki siinä seikkaperäisesti, osaksi Anton Blanckin pohjoismaista renessanssia käsittelevään teokseen perustuen, selkoa aatevirtauksista Suomessa aikana lähinnä Ruotsista eroamisen jälkeen. Näillä kolmella teoksella, Åboromantiken, Johan Ludvig Runeberg ja Karl August Tavaststjerna on Söderhjelm itse asiassa kuvannut Suomen kirjallisen ja sivistyksellisen kehityksen 1800-luvun alusta sen loppuun asti. Söderhjelm teoksiin kotimaisen kirjallisuushistorian alalla kuuluu myöskin hänen kirjansa Johannes Linnankoskesta (1918), jonka tarkoituksena oli lähinnä skandinaavia-laista yleisöä varten piirtää kuva suomalaisesta kirjailijasta, jonka Laulu tulipunaisesta kukasta kaikissa pohjoismaissa on saavuttanut niin suuren menestyksen. Ruotsin kirjallishistorialliseen tutkimukseen Söderhjelm merkitsevällä tavalla otti osaa suurella teoksellaan Oscar Levertinistä (1914—1917). Suurella perinpohjaisuudella ja lämpimällä ymmärtämyksellä hän siinä piirtää kuvan ruotsalaisesta runoilijasta ja arvostelijasta, johon hänet olivat liittäneet läheisen ystävyiden siteet. Mutta tässä, kuten muissakin kirjallishistoriallisissa teoksissaan hän antaa laajan sivistyshistoriallisen ajankuvauksen, jonka kautta hänen teoksensa on saanut perustavan merkityksen Ruotsin kahdeksänkymmentäluvun ja yhdeksänkymmentäluvun tuntemiseksi. Mutta Söderhjelm liikkui kirjallishistoriallisessa tutkimuksessansa myöskin pohjoismaiden rajojen ulkopuolella. Hänen filologiset tutkimuksensa Ranskan keskiajan kirjallisuudesta muodostivat pohjan hänen kirjallishistoriallisesti esteettiselle teoksellaan Ranskan keskiajan novellista, *La Nouvelle Française au XIV:e siècle* (1910). Ja hänen vilkas kiinnostuksensa Italian renessanssia kohtaan oli syynä siihen, että hän yhdessä veljensä Torstenin kanssa julkaisi mainion kansantajuisen esseekokoelman *Italiensk renässans* (1907). Söderhjelm kirjallishistorialliselle tuotannolle on ominaista, millä alalla hän liikkuukin, varma silmä taiteellisille arvoille, kyky saada esiin oleelliset piirteet niissä henkilöissä, joita hän kuvailee, ja hänen

harrastuksensa sivistyshistoriallista taustaa kohtaan. Hänen filologinen kouluutuksensa tulee näkyviin sekä hänen tieteellisessä tarkkuudessaan että siinä harrastuksessa, mikä hänellä oli tyylioppia kohtaan kirjallishistoriallisena tieteenä. Hänellä on vahvasti kriittillinen taipumus ja hän välttää kaikkia konstruktioireja. Puh-
taasti filosofiset aatteet kiinnostavat häntä vähemmin. Hän edustaa lähinnä samaa kirjallishistoriallista suuntaa kuin Taine ja Brandes.

Söderhjelm oli 1913 luopunut filologisesta oppituolistaan sekä siirtynyt vastaperustettuun kotimaisen ja yleisen kirjallisuushistorian professorinvirkaan. Mutta hänen toimintansa tällä paikalla ei tullut pitkälliseksi. Hänen valtiolliset harrastuksensa olivat aina olleet suuret ja varsinkin hän oli aina vuodesta 1899 asti innokkaasti ollut työssä herättääksensä ulkomaiden sivistyneitten piirien kiinnostusta Suomen kamppailua kohtaan Venäjää vastaan. Kun Suomi oli tullut itsenäiseksi otti hän vastaan Suomen tietotoimiston johtajan paikan Kööpenhaminassa, ja 1919 hänet nimitettiin Suomen ministeriksi Tukholmaan. Hänen valtiollinen toimintansa jääköön tässä kosket-
telematta. Mutta ministerinä Tukholmassa hän lieene tehnyt muistiinpanoja, jotka — kun ne vastedes joutuvat käytettäviksi — todennäköisesti tulevat antamaan mielenkiintoisen kuvan Suomen politiikasta sekä suomalaisista ja ruotsalaisista poliitikoista. Ministerin-
toimestaan hän taudin murtamana erosi 1928.

Söderhjelm oli suurpiirteinen persoonallisuus, lahjakkuudellaan vaikuttava missä hän liikkeikin, ainutlaatuinen työtarmsa puolesta, täynnä palavaa innostusta kirjallisuutta ja kulttuuria kohtaan sen kaikissa muodoissa, eurooppalainen koko olennoltaan, mutta samalla palavan rakkauten läpituunkema maatansa ja sen sivistyskehitystä kohtaan.

GUNNAR CASTRÉN.

Henrik Johannes Boström †

Suomen sivistyselämää ja erittäinkin niitä tutkimusaloja, joita Historiallinen Aikakauskirja edustaa, on kohdannut suuri ja vaikeasti korvattava tappio kanslianeuvos Henrik Johannes Boströmin jouluk. 26 p:nä 1930 sattuneen kuoleman johdosta. Viesti tuli yllättävänä, odottamattomana herättäen surua ja vilpittöntä kaipausta. Vielä edellisenä päivänä oli Boström reippaana ja iloisena viettänyt joulun suomaa lepoa perheensä, omaistensa parissa ja viimeistellyt suurteostaan suomalaisista muistorahoista, kun sitten äkkiä sydämen-